

O‘ZBEKISTONDA FUQAROLARNING ELEKTORAL MADANIYATNI YANADA YUKSALTIRISHNING JORIY MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Kimsanboyev Rahmonjon Valizoda

Oliy Majlis Qonunchilik palatasi huzuridagi

Yoshlar parlamenti a’zosi

O‘zXDP Sergili tumani kengashi raisi

Kimsanboyevrahmonjon99@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda fuqarolarning elektoral madaniyatni yanada yuksaltirishning joriy muammolari va istiqbollari to‘g‘risida aytiladi. Shuningdek maqolada respublikadagi saylov tizimini, aholi orasidagi saylov madaniyatini yuksaltirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar aytiladi.

Kalit so‘zlar: saylov, elektoral, fuqaro, aholi, demokratik, xorijiy, tizim, islohot.

O‘zbekiston Respublikasida demokratik islohotlarning chuqurlashuvi fuqarolarning siyosiy faolligi va elektoral madaniyatining yuksalishini talab etmoqda. Saylovlar — har bir fuqaroning o‘z kelajagini belgilash imkonini beruvchi muhim demokratik jarayon bo‘lib, unda fuqarolarning faol ishtiroki mamlakat siyosiy barqarorligi va ijtimoiy taraqqiyotining muhim omilidir. Biroq bu yo‘nalishda ayrim muammolar ham mavjud. **Asosiy muammolar sifatida huquqiy madaniyatning pastligi, siyosiy partiyalar faoliyatining sustligi, ommaviy axborot vositalarining ta’sir doirasining cheklanganligi va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni ko‘rsatish mumkin.** Ko‘plab fuqarolar saylov to‘g‘risida yetarli bilimga ega emasligi sababli jarayonda ayrim kamchiliklar kuzatiladi. Siyosiy partiyalar saylovchilar bilan **yetarli darajada ishlamayapti, OAV** esa siyosiy kuchlar ta’sirida bo‘lgani sababli saylov jarayonlarini xolis yoritishda cheklovlarga duch kelmoqda. Shu bilan birga, ishsizlik va kambag‘allik aholining saylovlarga bo‘lgan qiziqishini pasaytiruvchi omil bo‘lib qolmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, aholining, ayniqsa yoshlarning **huquqiy madaniyatini oshirish, huquqiy bilimlarni targ‘ib qilish va ta’lim tizimida huquqshunoslik fanlarini rivojlantirish** muhimdir. Siyosiy partiyalar faoliyatini kuchaytirish, ularning saylovchilar bilan ishlashini takomillashtirish, siyosiy ongini oshirish va moliyaviy mustaqilligini ta’minlash lozim. OAVning rolini kuchaytirish, saylov jarayonlarini xolis va to‘liq yoritish, nomzodlar va partiyalar dasturlarini keng ommaga yetkazish ham dolzarb masaladir. Shu bilan birga, ijtimoiy-iqtisodiy ahvolni yaxshilash, ishsizlikni kamaytirish va aholi farovonligini oshirish orqali saylovlarda faol ishtirok

etish uchun zarur sharoit yaratish zarur. Mahalla institutining saylovlardagi rolini oshirish, fuqarolarni faollikka undash va ularni siyosiy jarayonlarga jalb etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqillikning dastlabki yillarida iqtisodiy tanglik va tajriba yetishmasligi sababli fuqarolarning siyosiy faolligi past bo'lgan bo'lsa-da, bugungi kunda demokratik qadriyatlar mustahkamlanib, saylov tizimi va fuqarolarning siyosiy ongi izchil yuksalib bormoqda.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, siyosiy islohotlar doirasida saylov tizimi tubdan yangilandi. Saylov qonunchiligi zamonaviy talablar asosida qayta ko'rib chiqilib, jarayonning ochiqligi, shaffofligi va adolatliligi ta'minlandi. Natijada, saylovlar xalqaro kuzatuvchilar tomonidan ijobiy baholanib, demokratik jarayonlar rivojiga hissa qo'shmoqda. "Fuqarolarning saylov huquqlari kafolatlari to'g'risida", "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to'g'risida" va "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov to'g'risida"gi qonunlarda fuqarolarning saylov huquqi erkinligi mustahkamlangan. Ushbu qonunlar har bir fuqaroning saylovlarda bevosita ishtirok etish, o'z fikrini erkin bildirish huquqini kafolatlaydi.

Saylov tizimini demokratik tamoyillar asosida takomillashtirish bo'yicha izchil ishlar olib borilmoqda. 2014-yil 16-aprelda qabul qilingan qonun bilan Konstitutsiyaning 117-moddasiga o'zgartishlar kiritilib, Markaziy saylov komissiyasining huquqiy maqomi takomillashtirildi. Shuningdek, 2014-yil 4-sentyabrdagi qonun bilan "Markaziy saylov komissiyasi to'g'risida"gi qonunga o'zgartishlar kiritilib, komissiyaning faoliyat prinsiplari, tuzilishi va vakolatlari aniq belgilandi. Markaziy saylov komissiyasiga xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, xorijiy kuzatuvchilarga ruxsat berish kabi yangi vakolatlar berildi. Uning faoliyatini moliyalashtirish davlat byudjetidan alohida tartibda amalga oshiriladigan bo'ldi. Bu o'zgarishlar saylovlarning yanada ochiq, shaffof va adolatli o'tishini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda saylov qonun hujjatlarini buzganlik uchun ma'muriy javobgarlik joriy etildi. Saylov komissiyalari, davlat organlari va mansabdor shaxslarning g'ayriqonuniy harakatlari ustidan sudga shikoyat qilish huquqi mustahkamlandi. Shu maqsadda "Ma'muriy javobgarlik to'g'risida"gi kodeksga "Saylov va referendumni tashkil etish hamda o'tkazish sohasidagi huquqbuzarliklar uchun ma'muriy javobgarlik" nomli V bob kiritildi.

Fuqarolar, nomzodlar va ularning vakillarining huquq va manfaatlarini himoya qilish mexanizmlari kuchaytirildi. 2016–2017-yillarda qabul qilingan Prezident farmonlariga muvofiq ma'muriy sudlar tashkil etilib, sud tizimi tubdan takomillashtirildi. 2017-yil 8-sentyabrdagi farmon bilan tasdiqlangan "Ma'muriy islohotlar konsepsiyasi"da esa ma'muriy adliya tizimini yanada rivojlantirish vazifalari belgilandi.

2015-yil 29-dekabrda qabul qilingan qonun orqali saylovga oid bir qator hujjatlarga o'zgartish va qo'shimchalar kiritildi. Bu o'zgarishlar Konstitutsiyaning 117-

moddasidagi yangiliklarni qonunchilikda aks ettirish va saylov tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qildi.

So‘nggi yillarda aholining saylov madaniyatini oshirish bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar natijasida saylov tizimida ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda. Muhim yangiliklardan biri — Markaziy saylov komissiyasining siyosiy partiyalarga ajratilgan mablag‘lardan foydalanish tartibini belgilash vakolati bekor qilindi. Chunki “Siyosiy partiyalar to‘g‘risida”gi qonunga ko‘ra, davlat organlari partiyalarning ichki ishlariga aralasha olmaydi. Endilikda siyosiy partiyalar saylovoldi tashviqot mablag‘laridan mustaqil ravishda foydalanadilar.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda saylov tizimining istiqbollari yorqin. So‘nggi yillardagi islohotlar natijasida saylov jarayoni tobora ochiq, shaffof va adolatli tus olib, mamlakatning demokratik rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил январдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши” бўйича Ҳаракатлар стратегияси 2018 йил- “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб қувватлаш йили” да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида”ги ПФ 5308- сон Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий баъзаси. 23.012018. 06/18/5308/0610-сон; 25.052018 й. 06/18/5447/1269-сон.
2. Джўрайев Қ. Замонавий сайлов тизимларининг шаклланиши демократик тараққиёт омили сифатида. (Франция тажрибаси мисолида) Сиёсий фанлар доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. Тошкент.2009. – Б. 9
3. Насриддинов Ф. Ўзбекистонда сайлов комиссиялари фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш. Юридика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий унвонини олиш учун ёзган диссертацияси. Тошкент- 2019
4. Абдурахмонов Х. Мамлакатда демократик ислохотларни чуқурлаштириш шароитида сайлов қонунчилигини такомиллаштириш. Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) даражасини олиш учун тайёрлаган диссертацияси. – Тошкент, 2018.
5. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепсияси. –Т.: Ўзбекистон 2010. –Б. 35.
6. Ўзбек тилининг изоҳли луғати 8000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси. ЎзРФА Тилва адабиёт инситути –Т.: Ўзбекистон миллий инциклопедияси. Давлат илмий нашпёти, 2006. –Б.108

7. Белавская М.С. конституционно-правовой статус избирательных комиссий, осуществляющих подготовку и проведение муниципальных выборов в Российской Федерации: ... канд. юрид. наук. Ставропол. 2009, - С.56.
8. Рўзиназаров Ш. Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг еркин демократик сайловларни ташкил етиш ва ўтказишда роли. / Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси. Т.: Ўзбекистон, 2014, –Б..26